
POROČILO Z 9. ŠMITKOVEGA VEČERA Čutnobiografski vidiki doživljanja Ljubljane od sredine 20. stoletja do danes

Jaro Veselinovič

234

Pandemija ne več tako novega koronavirusa, ki je v času pisanja tega sestavka sicer uradno že preklicana, njena ponovna uvedba pa nam, tako se zdi, znova diha za ovratnik, je dodobra vplivala tudi na študijske procese ter druge na študij vezane dogodke. Prizanesla ni niti ciklu pogovornih večerov, poimenovanih po Zmagu Šmitku, ki že drugo leto zapored potekajo na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo ljubljanske Filozofske fakultete. V okviru Šmitkovih večerov se študentje, študentke ter ostala zainteresirana javnost spoznavajo z delom etnologov in etnologinj, antropologov in antropologinj, s čimer organizatorji večerov popularizirajo antropologijo, sama prireditelj pa omogoča udeležencem in slušateljem pogovorov bolj sproščeno izmenjavo znanj ter izkušenj o različnih temah in načinih dela. Lahko bi rekli, da ni bilo nič drugače niti 14. aprila 2020, ko je potekal deveti Šmitkov večer (dostopen na spletnem mestu: <https://www.youtube.com/watch?v=Oe9t-IGWJRY>), vendar bi bila to milo rečeno netočna trditev. Pogovor, ki sta se ga udeležila raziskovalca Blaž Bajič in Sandi Abram, vodili oziroma moderirali pa Lea Anclin, Tajda Jerkič in Rajko Muršič, je namreč potekal po spletni videokonferenci, sogovorniki pa so se namesto za skupno mizo na Zavetiški pojavili na računalniškem ekranu, vsak v svojem domu in vsak v svojem kvadratu.

Glavna tema pogovora z naslovom »Čutnobiografski vidiki doživljanja Ljubljane od sredine 20. stoletja do danes« je bil projekt Sensotra (projektna stran je dostopna na <https://www3.uef.fi/en/web/sensotra>), pri katerem sodelujeta sogovornika in se ukvarja z medgeneracijskimi spremembami v čutnem zaznavanju mest. Bajič in Abram sta se najprej na kratko predstavila in povedala, kako sta se sama pridružila ekipi Sensotre. Bajič je pri tem izpostavil svoje raziskovanje v okviru pisanja doktorata, kjer se je ukvarjal z rekreativnimi tekači, pri čemer je posebno pozornost namenjal gibanju ter dožemanju prostora in krajine, kar ga je nadalje pripeljalo do poglobljenega razmišljanja o naših čutnih zaznavah prostora, skozi katerega se vsakodnevno gibamo in ki se vsakodnevno tudi spreminja. Abram je kot razlog za pridružitvev projektu Sensotra navedel svoje delo v okviru pisanja magistrskega dela na programu Creole, kjer se je pri raziskovanju potujočih obrtnikov osredotočal tudi na njihovo čutno zaznavanje prostora, poleg tega pa se intenzivno ukvarja z vidnim zaznavanjem mest, predvsem skozi preučevanje grafitov.

Vabilo na 9. Šmitkov večer (posnetek zaslona)

Raziskovalca sta zatem opisala, kako je zastavljen projekt in kaj so njegove poglobitvene teme, ki zanimajo raziskovalce. Poleg Ljubljane sta mesti, v katerih poteka terensko delo, še Turku na Finskem ter britanski Brighton, raziskovanje pa poteka v obliki čutno-biografskih sprehodov. Pri slednjih, poleg raziskovalcev, sodelujeta dve osebi, med katerima je vsaj štiri desetletja razlike, sogovornika ali sogovornici pa si med sprehajanjem po Ljubljani izmenjujeta doživljanja in spomine. Sprehod poteka dvakrat, in sicer enkrat po trasi, ki si jo zamisli starejši sogovornik ali sogovornica, drugič pa po poteh mlajšega udeleženca ali udeleženke, z večino udeleženih pa kasneje opravijo tudi poglobljene intervjuje. Osnovna teza projekta je, da so pripadniki starejše generacije, ki so odrasli v svetu brez tehnologije in niso ves čas »buljili« v ekran, dovzetnejši za dražljaje iz okolja in prostor dojemajo drugače kot mlajši, pri čemer je namen projekta to razliko v dojemanju razumeti. Tehnologija naj bi naš odnos z okolico in naše čutne zaznave spreminjala, naloga projekta pa je, da prepozna, kako se te spremembe manifestirajo in kakšen vpliv imajo na posameznika.

Pri vsem skupaj se pojavi temeljno vprašanje, kako raziskovati čute in čutno. Temeljno gradivo je seveda tisto, kar povedo udeleženci in udeleženke raziskave med sprehodi, pogovori in intervjuji, torej je temelj nadaljnjega dela obdelava obširne zbirke transkriptov. Bistvenega pomena je tudi približevanje določenim vidikom življenja, s čimer se kot raziskovalec lahko približaš tudi čutenju, ne glede na to, da je slednje izrazito subjektivna in neponovljiva kategorija.

Pri tem sta Bajič in Abram izpostavila hojo kot bistveni element izvedbe intervjujev, saj je pomembna zaradi sodelovanja in skupnega angažmaja, je katalizator pogovora,

sogovorniki pa skupino vodijo po za njih pomembnih krajih, ki so zaznamovali njihovo življenje. Poleg tega hoja (in ne npr. vožnja) ponuja zelo zanimiv način doživljanja nepričakovanega. Nenadna sprememba vremena, vonjave iz bližnje restavracije ali zvok cerkvenih zvonov namreč lahko sprožijo nov tok asociacij, kar lahko zapelje pogovor v popolnoma novo smer.

236

Ljubljanska ekipa je na svoje sprehode povabila več umetnikov in umetnic – od skoraj tridesetih izvedenih sprehodov jih je bilo skoraj polovica sodelujočih umetnikov. Povabilo umetnikom k sodelovanju je temeljilo na predpostavki, da so zaradi svojih poklicev izurjeni v uporabi določenih čutov, zaradi česar naj bi bili bolj zanimivi sogovorniki, vendar je Bajič izpostavil, da sam ni prepričan, da se je ta teza med izvajanjem čutno-biografskih sprehodov dejansko potrdila. Kot je povedal, so bile pripovedi umetnikov bolj kot zaradi čutne dimenzije zanimive zaradi njihovega poklica samega in anekdot, ki so z njim povezane.

Za konec pogovora so se sodelujoči dotaknili še procesov turistenja in gentrifikacije oziroma pogospodenja Ljubljane, ki so jih udeleženci in udeleženke med čutno-biografskimi sprehodi pogosto izpostavljali in izpostavljale ter največkrat zaznavale negativno. Tako stari kot mladi v Ljubljani izgubljajo občutek domačnosti, vse bolj se briše meja med javnim in zasebnim prostorom v korist slednjega, številni starejši sogovorniki so v svojih pripovedih pogrešali občutek pripadnosti in solidarnosti, medtem ko so mlajši izpostavljali predvsem preveliko gnečo in vse višje cene storitev, ki očitno niso namenjene njim kot prebivalcem in prebivalkam Ljubljane.

Deveti Šmitkov večer, 14. 4. 2020 (foto: Facebook, posnetek zaslona)

Tako kot moderatorki Anclin in Jerkič sem tudi sam sodeloval pri projektu Sensotra kot prepisovalec zvočnih posnetkov, ki so nastali na sprehodih, kasneje pa še pri obdelavi oziroma t. i. kodiranju transkribiranih intervjujev v programu Atlas.ti. Vse od prvega prepisanega do zadnjega kodiranega intervjuja sem v glavi hodil skupaj z udeleženci sprehodov, skušal razvozlati, kje so se sprehajali in kaj so v tistem trenutku videli. Na mesta, sploh pa na Ljubljano, od izkušnje s Sensotro gledam drugače, jih

drugače poslušam in drugače voham. Čeprav se mi je med delom z intervjuji v glavi vrtelo neskončno vprašanj o sami uporabnosti projekta in gradiva, ki sem ga obdeloval, sem na koncu prišel do sicer rahlo patetičnega, a vendar sklepa, da je pomembna pot in ne nujno cilj. Da se razmišljanje o okolju, v katerem živimo, začne z najbolj elementarnimi (čutnimi) zaznavami in z njimi pogosto tudi konča. Pogovori o čutnih zaznavah so kmalu pripeljali do resnejših družbenih tem, čuti so se navezovali na vzpostavljanje in razkroj družbenih vezi, mestoma nostalgичne pripovedi o preteklosti pa tudi sodobne težave družbe, kot sta prej omenjeni turistifikacija in gentrifikacija. Ko iz prostorov, kjer je bila nekoč pekarna, ne diši več po kruhu, temveč v izložbi zagledaš magnetke za na hladilnik ...